

Eesti keele riigieksam 2017

Kirjutamisosa hindamisjuhend

1. Kirjutamisosa hindavad kaks teineteisest sõltumatut hindajat.
2. Kirjandis hinnatakse skaala alusel nelja aspekti: sisu, õigekeelsust/õigekirja, stiili/sõnastust ja vormi/ülesehitust (vt lk 4).
3. Iga hinnatava aspekti eest antud punktid (skaalal 0–5) märgitakse hindamisprotokolli.
4. Hinnatavate aspektide osatähtsus lõpptulemuses on erinev (sisu 25 punkti, õigekeelsus 20 punkti, stiil/sõnastus 10 punkti, vorm/ülesehitus 5 punkti).
5. Kui kahe hindaja tulemuste erinevus on suurem kui 30%, läheb kirjand kolmandale hindamisele. Pärast kolmandat hindamist kujuneb lõpptulemuseks kahe lähema tulemise keskmine.
6. Eesti keele riigieksami hindamine on anonüümne.
7. Eksamitööle vigu ei märgita.

Sisu hindamine

1. Hindamisel arvestatakse ülesandele vastavust: kirjand on argumenteeriv ja sidus umbes 400-sõnaline kirjakeelne tekst, milles eksaminand on püstitanud probleemi(d), esitanud poolt- ja vastuväiteid, põhjendanud neid ning illustreerinud sobivate näidetega. Näited peavad vastama ülesandepüstituses toodud valdkonnale/valdkondadele. Neile võib eksaminand soovi korral lisada näite/näiteid enda valitud valdkonnast.
2. Õpilane võib käsitluse toena kasutada alustekste (tsitaadid, lugemisosa alustekst(id)), neid refereerida või tsiteerida, kuid kui kirjandis on kasutatud üksnes alusteksti(de) mõtteid või kui alustekst(id) on (ulatuslikult) ümber kirjutatud, siis langetatakse sisu tulemust.
3. Kui kirjand ei põhine eksamiülesandel või on lühem kui 250 sõna, hinnatakse kogu kirjand 0 punktiga. Erandkorras võib 250 sõnast lühemat kirjandit hinnata siis, kui see põhineb kirjutamisosa ülesandel, on arutlev ja sidus ning moodustab terviku.

Õigekeelsuse hindamine

1. Õigekeelsusvigadeks loetakse ortograafiavead (täheortograafia, algustähe-ortograafia, kokku- ja lahkukirjutamine, lühendamine, kirjavahemärgistus jne) ja vormimoodustusvead (v.a õigekeelsussõnaraamatus toodud argikeelsed vormid).
2. Kõik vead on täisvead.
3. Kui ühes sõnas esineb koos eri tüüpi õigekeelsusvigu, loetakse need üheks veaks.
4. Kõrvallause, lauselühendi, kiilu, sh ütte ja hüüundi, järellisandi ja -täiendi ning lisanditaoliste määruste puhul loetakse ära jäetud koma(d) või mõttekriips(ud) üheks veaks.

5. Kirjandis arvestatakse üheks veaks

- 1) samas sõnas või morfoloogilises vormis korduvad vead;
- 2) sama lausetarindi puhul korduvalt ära jäetud või ülearune kirjavahemärk või kahepoolne vahemärk (jutumärgid, sulud);
- 3) kõrvallause, lauselühendi, kiilu, sh ütte ja hüüundi, järellisandi ja -täiendi ning lisanditaoliste määruste puhul korduvalt ära jäetud koma(d) või mõttekriips(ud);
- 4) sama lausetüübi puhul korduvalt ära jäetud lõpumärk.

Korduvateks vigadeks loetakse

- 1) samas tarindis või lauseümbruses koma(de) puudumine, nt põimlauses sarnases ümbruses (NB! *kuhu-/kus-/kust*-laused lugeda üheks veaks);
 - 2) täiendkõrvallauses koma(de) puudumine (sõltumata asesõna käändevormist, nagu *mis-, mille-, mida-, millega; kes-, kellele-, kellest*-vormiga algavad täiendkõrvallused) (NB! *kes-* ja *mis-*pronoomeniga lausete komastamise vead loetakse eri vigadeks);
 - 3) eksimused veaohthlikus sõnatüübis sama vormi moodustamisel, nt astmevahelduslike *ik*-liiteliste sõnade sama käändevormi moodustamise vead (nt osastavavormid **mõistliku, *tuleviku*); vead *kontsert*-tüüpi võõrsõnade käänamisel ning *pesa-* ja *kõne*-tüüpi sõnade osastavavormide moodustamisel (nt **kontsertile, *asfaltile; austas *pere, kuulas *kõne*);
 - 4) eksimused *likkus*-liitelistes sõnades käändevormist sõltumata (nt omastav *avalikuse*, nimetav *tegelikus*);
 - 5) *si*-vorm mitmuse osastavas (nt *tublisi, külasi, vendasi*) muuttüübist sõltumata.
7. Erinevateks vigadeks loetakse sidesõnaga *nagu* tarindite komastamise vead eri lauseümbrustes, nt järeltäiendilises lauses, kus *nagu* on kasutusel tähenduses 'näiteks'; kõrvallause alguses; võrdlustarindis.
8. Veaks ei loeta punkti pealkirja lõpus. (NB! Mittetsitaadilise pealkirja jutumärkidesse panek on interpunktsiooniviga.)
9. Ilmselge hooletusviga (nt *nõuab enale, tänapäeva, mingil ajahetkel* vms) jäetakse hindamisel arvestamata. Kui hooletusveal ja õigekeelsusveal on raske vahet teha, loetakse see õigekeelsusveaks (nt *keskond* vms).
10. Ebakorrektsed tähekujusid (nt *J*) ei arvestata veana, kui tegemist on käekirja süsteemse eripäraga.

Stiili hindamine

1. Stiili hinnatakse üldmulje põhjal, vigade arvu arvestamata.
2. Stiili hinnatakse, lähtudes konkreetsest eksamitööst. Arvestatakse, et autori taotlused mõjutavad stiili. Üldjuhul käsitatakse stiili hindamisel veana sõnavalikuvigu, vormivalikuvigu ja morfosüntaktilisi eksimusi ning lausestusvigu (vt lisa 1).

3. Stiiliveana ei käsitata sõnu, mis on ÕSis märgitud vähem soovitatavaks, nt
{igapäevaselt} > iga päev; usaldus {panga suhtes} > panga vastu;
{kaardistab} > selgitab välja; {erinevaid ameteid} > mitut ametit;
{arenguid} > sündmusi; {kaasaegne} > tänapäevane, moodne; {valmistab ette} > koostab, teeb.
4. ÕSis toodud argikeelseid vorme käsitatakse stiilivigadena, nt
k`eegi < kellegisse, kellegis, kellegist jne>
m`iski <millegisse, millegis, millegist jne >
nüri <-da, -dat>
mõru <-da, -dat>
j`ulgema < julenud, juletakse, juletud>
üles <ülesse>
jne.

Vormi hindamine

1. Kui kirjand on pealkirjastamata, langetatakse vormi tulemust ühe punktitasandi võrra.
2. Liigendusviga ei arvestata, kui uut mõtet on alustatud uuel real tühikuta (lõigud on vormistatud plokkidena).
3. Käekirja tõttu ebaselgeid kohti võib hindaja tõlgendada veana.

Vaegkirjutaja lühikirjandi hindamine

1. Vaegkirjutaja kirjandi sisu, stiili ning vormi hinnatakse üldistel alustel.
2. Vaegkirjutaja õigekeelsust hinnatakse diferentseeritult.
3. Õigekeelsusvigadeks loetakse vaid düsgraafiast tulenematuid vigu.
4. Veaks ei loeta eksimusi häälikute järjekorra ja pikkuse märkimisel.
5. Vaegkirjutaja kirjandi hindamisel kirjutatakse hindamisprotokolli märkus „Düsgraafia, hinnatud diferentseeritult“. Riigieksamitunnistusele märgitakse eksami tulemus täiendavate kommentaarideta.

Hindamine aspektide kaupa

Sisu (Tulemus korrutatakse teguriga 5)		Õigekeelsus (Tegur 4)		Stiil (Tegur 2)		Vorm (Tegur 1)	
5	- Tekst põhineb eksamiülesandes esitatud probleemil. - Tekst on arutlev. - Probleemikäsitus on põhjalik. - Tekstist ilmneb kirjutaja üldistusvõime. - Kirjutaja oskab väga hästi analüüsida ja argumenteerida.	5	0–2 viga	5	- Teksti sõnastus on selge, ladus, täpne ja isikupärane. - Sõnavara on rikkalik.	5	- Tekst on ülesehituselt sisulis-vormiline tervik. - Teksti liigendamine lõikudeks on loogiline ja täpne. - Tekst on sidus. - Tekst on vormistatud korrektelt.
4	- Tekst põhineb eksamiülesandes esitatud probleemil. - Tekst on arutlev. - Probleemikäsitus on põhjalik. - Kirjutaja oskab hästi analüüsida ja argumenteerida.	4	3–4 viga	4	- Teksti sõnastus on selge ja ladus. - Sõnavara on mitmekülgne.	4	- Tekst on ülesehituselt tervik. - Teksti liigendamine lõikudeks on üldiselt loogiline. - Tekst on sidus. - Tekst on vormistatud korrektelt.
3	- Tekst põhineb eksamiülesandes esitatud probleemil. - Tekst on arutlev. - Probleemikäsitus on piisav. - Kirjutaja oskab analüüsida ja argumenteerida. - Väiteid ei ole alati piisavalt põhjendatud.	3	5–6 viga	3	- Teksti sõnastus on üldiselt ladus, kuid kohati konarlik ja ühekülgne. - Sõnavara on piisav.	3	- Tekst on ülesehituselt tervik, kuid esineb vigu teksti liigendamisel lõikudeks (nt teksti lõikude proportsioonid ei ole alati põhjendatud jms). - Lõikudevaheline sidusus on kohati nõrk. - Teksti vormistus on üldiselt korrektne.
2	- Tekst põhineb eksamiülesandes esitatud probleemil, kuid esineb üksikuid kõrvalekaldeid. - Tekst on arutlev, kohati jutustav/kirjeldav. - Probleemikäsitus on pealiskaudne. - Analüüs on pinnaline ning argumentatsioon on väheveenev. - Esineb üksikuid faktivigu. - Tekstis liialdatakse tsitaatide, refereeringute ja/või näidetega.	2	7–8 viga	2	- Teksti sõnastus on konarlik ja ühekülgne, kuid arusaadav. - Tekst on üldsõnaline.	2	- Teksti ülesehituses on vastuolud (nt alguse venitatus, välja arendamata või liiga pikk lõpetus, mitmekordne algus või lõpetus jms). - Tekst ei ole kohati sidus. - Teksti vormistuses on puudujääke.
1	- Tekst vastab eksamiülesandes esitatud probleemile üldjoontes. - Tekst on valdavalt jutustav/kirjeldav, kohati arutlev. - Probleemikäsitus on lünklik. - Analüüs on puudulik, jutustamine domineerib analüüsi ja argumentatsiooni üle. - Esineb küsitavusi ja faktivigu. - Näited ei ole teemaga piisavalt seotud.	1	9–10 viga	1	- Teksti sõnastus on algeline ning kohati raskesti mõistetav. - Sõnavara on piiratud.	1	- Teksti ülesehitus on ebaloogiline (nt teksti algus ja lõpetus on käsitletava probleemiga nõrgalt seotud, teksti mõni osa ei täida sellele pandud ülesandeid jms). - Tekst ei ole kohati sidus. - Teksti vormistuses on puudujääke.
0	Tekst vastab eksamiülesandes esitatud probleemile vaid osaliselt, st suurem osa mõttearendusest ei põhine ette antud probleemil.	0	11 või enam viga	0	- Tekst on tühisõnaline ning raskesti mõistetav. - Stiil ei sobi käsitletava probleemiga.	0	- Tekst ei ole ülesehituselt tervik (nt teksti mõni osa (sissejuhatus, arendus, lõpetus) puudub). - Tekst ei ole sidus. - Teksti vormistuses on suuri puudujääke.
Kogu kirjand hinnatakse 0 punktiga, kui see ei põhine eksamiülesandes esitatud probleemil või on lühem kui 250 sõna.							

Lisa 1. Stiilivead

Sõnavalikuvead

1. Argikeelsus – sõnades, fraasides, vormides. Näiteks:

- Inimestele lähevad peale katastroofid, õnnetused, vargused ja petmised.
- Tegelt teisi maha tehes upitatakse ju iseennast.
- Ta oli järjekordselt miski jamaga hakkama saanud.
- Tavaliselt ei julenud ta seda kellegile rääkida.

2. Paronüümiast johtuvad sõnavalikuvead: *järele – järgi, õieti – õigesti, enne – ennem, vahel – vahest* jms äravahetamine. Näiteks:

- Seega tuleb ennem ikka hästi läbi mõelda, mida sa tahad teha või kelleks saada.
- Arusaamatus vanematega tuli sellest, et ma ei olnud oma otsuse üle põhjalikult järgi mõelnud.

3. Liiasus, ebaõnnestunud sõnavalik või vales tähenduses kasutatud sõna. Näiteks:

- Vähem olulisem ei olnud ka see ...
- Majanduse kasvu oli tollal võimatu ette prognoosida.
- Neis riikides on hästitasustatud palgad.

4. Sõnakordused. Näiteks:

- Rahvas teostab oma võimu rahva poolt valitud esindajate kaudu. Rahval on sõna- ja mõttevabadus.
- Eriti raskeks teebki iseenda ja oma osa leidmine sellest tervikust see, et meid ümbritseb palju halba. Kuigi see on vähem tähtis, kui kõik muu, ei saa seda vältida.

5. Kantseliidi, aga ka moesõnade ja -väljenditega liialdamine (nt *antud, tänasel päeval, osapool, praktiliselt* jt). Näiteks:

- Hetkel on seda märgata teatud isiku populismiga.

6. Modaalsõnadega liialdamine: *just, justkui, suhteliselt, oluliselt, tegelikult, praktiliselt, üpriski, üsnagi* jt. Näiteks:

- Demokraatlik valitsemisviis on kehtinud oluliselt kauem ja on end üpriski hästi õigustanud.
- „Kollaste” ajalehtede toimetajatel on justkui tavaks, tungida inimeste eraellu ning lahata seda privaatsel tasandil.

Vormivalikuvead ja morfosüntaktilised eksimused

1. Otstarbe või vahendi tähenduses kasutatud kaassõna läbi. Näiteks:

- Läbi kunsti tunnetasid inimesed jumala hiilgust juba antiikajal.
- Maailm avardub inimesteni läbi kirjanduse.

2. Loogilise mitmuse kasutamine ainsuse asemel. Näiteks:

- Sellise elukutse valinud inimene peab arvestama, et vääritikäitumisi rahvas andeks ei anna.

3. Liialdamine poolt-tarindiga. Näiteks:

- Kõik need vead on kahjuks tehtud minu enda poolt.
- Meenuvad vanaisa poolt kaasa antud õpetussõnad ...

4. Eksimused morfoloogiliste vormide kasutuses, nt ajavormide ühtsuse rikkumine või ainsuse ja mitmuse läbisegi kasutamine ühe lause või lõigu piires. Näiteks:

- Selles tuntud teoses ei sallinud kõster õpilasi. Ometi peab ta nad välja kannatama.
- Kõikide inimeste saatused on erinevad ning igaüks saab seda ka ise kujundada.
- Igale inimesele on antud elada meie maailmas võrdsetena koos teistega.

5. saama-tulevik (aktiivse tegevuse puhul). Näiteks:

- Ta saab hästi hoolitsema oma pere eest.
- Pärast seda saavad olukorrad arenema suurriikidele meelepärasel suunas.

Lausestusvead

1. Seoseta laused või nõrk seos lausete vahel. Näiteks:

- Kunst kingib meile õnne, elutarkust ning armastust millegi vastu ja see miski täiendab meie elu niivõrd, et me suudame elus edasi minna. „Kõige aeglasem inimene, kes ei kaota eesmärki silmist, liigub kiiremini kui see, kes hulgub sihita ringi.” (G. E. Lessing) Meil kõigil peab olema eesmärk, et kuhugi püüelda ja jõuda.

2. Loogikavead lausestuses. Näiteks:

- Käest-kätte levivad edasi ka muud mõtted.
- Kirjameeste kirjutistest sünnivad väga head teosed, mis määravad ka paljude kirjanike saatuse.
- Mina arvan, et hirmud on väga elutruud ja isegi vajalikud asjad.

3. Sõnajärjeeksimused – neutraalses väitleuses öeldis lause lõpus vms. Näiteks:

- Tihti oma tahtmise saavutamiseks aetakse kindlat jonni ning tulemused ei pruugi olla sellised nagu me sooviksime.
- Seeläbi vanamees ilmselt teistele rõõmu teha lootis.
- Tuleb hakata oma hirmudele vastu, nendest üritada võitu saada.

4. Nn hakitud stiil. Näiteks:

- Eesti keel ja kultuur on üpriski noored. Sellest hoolimata väga tõsiselt arvestatavad.
- Praegu võib käsi määrinata, ühe ainsa nupule vajutamisega maapealt pühkida linnu, isegi terveid riike. Mis hävitab paljude elutöö.
- Kui laps võib teisele lapsele öelda, mida ta temast arvab ja mis talle ei meeldi. Täiskasvanu eas ei ole kombeks, sest pole viisakas. Isegi kui tegelikult mõtleb inimesest vaid halba.

5. Nn *sina*-stiil, mis on omane jutustavale tekstile ega sobi sellisena arutlevasse kirjandisse. Näiteks:

- Seitse aastat tagasi oli kõva sõna kui sa suhtlesid jututubade kaudu.

6. Kujunditega liialdamine, sobimatute kujundite kasutamine, ilukõnelisus, mis varjab mõtte. Näiteks:

- Nii, nagu viis sinine vesi meilt sõjaaastail kirjanikke naaberaladele, toob ta praegu asemele rikkaid turiste, kelle südamed on eestlaste elu ja kultuuri tutvustajad mujal maailmas.
- Kord elu jooksul võib see maagiline tunne meid jalult niita.

7. Nominaalstiiliga liialdamine. Näiteks:

- Enesekindlus on abistav tegur eesmärkide saavutamisel tekkivate probleemide lahendamiseks.

8. Kokkukuuluvate fraaside eraldamine kõrvallausega. Näiteks:

- Seoses uute meetodite, mis olid efektiivsemad, kasutuselevõttuga suurenes töö tootlikkus.
- Miks peab naerma inimesele kõige kaunistate tunnete ja mõtete, mis on teada vaid asjaosalistele, üle?

9. Asesõnaga väljendatud viitesuhe, mis jääb ebamääraseks või tekitab vääraseose.

Näiteks:

- Siiski on igal hirmul alge. See võib saada alguse väga varakult.
- Suurem osa tähelepanust on pööratud sellele, mida võib silmaga näha, kuid kui mõtlema hakata, ei olegi need sugugi tähtsad.
- Eneseteostus ja selle hind – kõik neid mõjutavad tegurid. See võib-olla, kas naise ilu probleemid ja sellega kaasnevad väärted, või üldsegi nendega seonduvad kõik võimalikud probleemid.

10. Sõltumus- e rektsioonivead

- Kõik peavad tähtsaks oma maailmavaateid ning teevad otsuseid elus toetudes nendest.
- Olukord sarnanes väga sõjaeelsele ajale.
- Maailmavaated mõjutavad meie käitumist teistesse inimestesse ja meie igapäevaseid tegemisi.

11. Väljajätud. Näiteks:

- Seal ei pea, ega tohi meeste arvates naised tööd teha.
- Kas ainuüksi ühest mehest piisab ja sõltub Eesti püsimine?
- Tema silmaring on avar ja teab, mis maailmas aset leiab.

12. Arutlusse sobimatu emotsionaalsus, hinnangulisus ja üleskutsete esitamine.

Näiteks:

- Miks raisata oma aega tühja-tähja peale? Parem leia endale oma huvid ja oma tee, kuidas elada!
- Mõelda vaid, kui poleks hirne, kui ei peaks mitte millegi pärast kartma.

13. Liigsõnalisus. Näiteks:

- Alati on ka kindlasti neid, kes arvavad üldse midagi kolmandat või jäävad neutraalseks. Eks see ole iga inimese oma arvamus, aga iga laps peaks oskama enda eest välja astuda, kes siis vähemal määral ja kes suuremal määral.
- Kui seda teemat hakata käsitlema, tuleb kahjuks päevavalgele rohkem ainult sallimatus. Tuleb aga ka rõhuda sellele, et ühiskonnas leidub ka väga palju sallivaid ja häid inimesi.